

Uiteenzetting financiële positie

Begrotingsresultaat 2017-2019

In onderstaande tabel geven wij u de uitkomsten van de begroting 2017-2020 waarbij als startpositie is genomen de Voorjaarsnota 2016.

x € 1.000	2017	2018	2019	2020
Resultaat Voorjaarsnota 2016	+55	-41	+245	+246
Resultaat Meicirculaire 2016	-49	+73	+68	+109
Ontwikkelingen na opstellen Voorjaarsnota 2016	-210	-25	-254	-184
	-204	+7	+59	+171
Dekking algemene reserve	+204	-	-	-
Resultaat begroting 2017-2020	0	+7	+59	+171

In de Voorjaarsnota hadden we nog een begrotingsresultaat dat voor alle jaren positief was. In 2017 zien we nu een verslechtering van de begrotingspositie. We ramen nu een tekort van € 204.000. In meerjarenperspectief is er echter nog steeds sprake van begrotingsoverschotten. Dit betekent dat de financiële positie van Leusden gezond is.

Stelpost Sociaal Domein

Een belangrijk risico in onze begroting vormt het Sociaal Domein. De meicirculaire 2015 ging voor Leusden gepaard met forse herverdeeleffecten in de integratie-uitkering. Hierdoor waren we genoodzaakt om een stelpost op te nemen van € 1 miljoen oplopend tot € 1,2 miljoen. Door middel van lagere uitgaven in het Sociaal Domein moet de stelpost worden afgeraamd. In deze begroting hebben we een aantal budgetten neerwaarts kunnen bijstellen en leverde de meicirculaire 2016 een hogere integratie-uitkering op die deels kan worden ingezet om de stelpost te verlagen. De stelpost is nu als volgt geraamd in deze begroting:

x € 1.000	2017	2018	2019	2020
Raming begroting 2016-2019	-1.077	-1.092	-1.218	-1.218
Bijstellingen ramingen Sociaal Domein	786	719	826	663
Hogere integratie-uitkering Sociaal Domein meicirculaire 0216	115	209	204	181
Resultaat begroting 2017-2020	-176	-164	-188	-374

Op het moment van opstellen van deze begroting beschikken wij nog niet over de definitieve werkelijke uitgaven over 2015. Wij verwachten dat er nog ruimte zit in de diverse budgetten waardoor het mogelijk moet zijn om deze stelpost af te ramen. In de bestuursrapportages zullen wij u informeren over het verloop van de stelpost.

Ontwikkelingen na opstellen Voorjaarsnota 2016

De begroting wijkt af van de Voorjaarsnota 2016. Dit komt ten eerste door de meicirculaire 2016. Een toelichting op deze cijfers geven wij bij het onderdeel 'algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien'.

Daarnaast is er een aantal andere ontwikkelingen die zorgen voor mutaties in de begroting. Wij noemen hier de belangrijkste:

- De renteposten in de begroting leveren ten opzichte van de vorige begroting c.q. de Voorjaarsnota een budgettair nadeel op. Wij constateren twee ontwikkelingen. Het rendement op ons vermogen is meerjarig geraamd op 1%. Het schatkistbankieren levert op dit moment nagenoeg niets op. Evenals in 2016 verlagen we het rendement voor 2017 naar 0,5%. Dit levert een nadeel op van € 140.000. Met ingang van 2017 is het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) gewijzigd. Het is niet meer toegestaan om rentekosten door te berekenen aan het grondbedrijf als de gemeente geen geldleningen nodig heeft om het grondbedrijf te financieren. Bij Leusden is dat het geval. Dit betekent dat de rentevergoedingen van het grondbedrijf uit de begroting moeten worden geschrapt. Dit doen we gefaseerd in zeven stappen. Het rentenadeel loopt op van € 9.000 in 2017 tot € 170.000 in 2023.
- Ten opzichte van de meicirculaire 2016 is er een nadeel van € 99.200 in de algemene uitkering. Dit is het gevolg van het besluit van minister Blok om af te wijken van het advies van de VNG en de Raad voor de Financiële Verhoudingen om de herverdeling van het cluster VHROSV volledig door te voeren. De minister heeft besloten om nog maar 1/3^e deel van het herverdeeleffect door te berekenen in het gemeentefonds.
- Er zit een fout in de Voorjaarsnota. De Voorjaarsnota borduurt voort op het resultaat van de begroting 2016-2019 en de (structurele gevolgen van) Najaarsnota 2015. In de eerste tabel van de Voorjaarsnota is een fout gemaakt. Het resultaat van de begroting 2016-2019 is abusievelijk twee keer meegeteld.

	2017	2018	2019	2020
Gepresenteerde resultaat Voorjaarsnota	+54.900	-41.000	+245.000	+246.100
Had moeten zijn	-113.100	+4.000	+243.000	+244.100
Verschil verwerkt in begroting 2017-2020	-168.000	+45.000	-2.000	-2.000

Monitor bezuinigingen

In de programmabegroting 2014 - 2017 is een in meerjarenperspectief oplopend maatregelenpakket opgenomen van € 2,3 miljoen (Kerntakendiscussie). Vanuit voorgaande bezuinigingsrondes (structureel € 3,7 miljoen) bedraagt het totaal aan nog openstaande maatregelen € 0,4 miljoen. Hierna is een totaaloverzicht opgenomen van de nog in de begroting te effectueren bezuinigingsmaatregelen.

x € 1.000	2017	2018	2019	2020
Nog te realiseren maatregelen				
Kerntakendiscussie				
- 6.1 Onderwijs	26	26	26	26
- 8.1 Uitvoeringsinstellingen Welzijn Leusden, Larikslaan en Jeugd en Jongerenwerk	110	110	110	110
- 8.4 (binnensport)accommodaties	79	79	79	79
- 0.3 Innovatief bezuinigen	25	25	25	25
Voorgaande bezuinigingsoperaties				
- Taakstelling WMO personeelsformatie MO	64	64	64	64
Subtotaal Nog te realiseren maatregelen	304	304	304	304
Overige nog door te voeren maatregelen				
Kerntakendiscussie				
- 1.1 College	-	30	30	30
- 0.4 Verhogen OZB	-	160	160	160
Subtotaal Overige nog door te voeren maatregelen	-	190	190	190
Totaal nog te effectueren bezuinigingsmaatregelen	304	494	494	494

Van de totale bezuinigingsmaatregelen van € 6,0 miljoen dient in meerjarenperspectief nog een bedrag van € 0,5 miljoen in de begroting te worden verwerkt. Hieronder wordt voor een aantal maatregelen de stand van zaken gegeven:

- 6.1 Onderwijs
Wij verwachten deze taakstelling te kunnen invullen door sloop en verplaatsing van onderwijsaccommodaties (Achterveld/Pelgrimshove) en nog nader te ontwikkelen bezuinigingsmaatregelen.
- 8.1 Uitvoeringsinstellingen Welzijn Leusden, Larikslaan en Jeugd en Jongerenwerk
Bij de subsidieaanvraag 2017 zal worden beoordeeld of Larikslaan2 een sluitende meerjarenbegroting aanbiedt waarin rekening is gehouden met de verdere invulling van de efficiencytaakstelling informatie- en adviesfunctie.
- 8.4 (binnensport)accommodaties
Wij verwachten deze taakstelling te kunnen realiseren door o.a. investeringen in het kader van duurzaamheid en het opstarten van een vastgoedbedrijf, waarbij wij verwachten structurele besparingen te behalen.
- 0.3 Innovatief bezuinigen
De gemeente heeft middels het project 'Het Beste Idee van Leusden' de Leusdense samenleving uitgedaagd om met besparingsmogelijkheden te komen waarmee de gemeente jaarlijks € 25.000 kan besparen. Een vakjury heeft in september 2016 aan een drietal inzenders van een besparingsidee een prijs uitgereikt. In het najaar van 2016 worden implementeerbare ideeën (waaronder die van de prijswinnaars) nader uitgewerkt op uitvoerbaarheid en besparingspotentie. In het jaar 2017 wordt duidelijk in hoeverre de bezuinigingstaakstelling van € 25.000 p/j ingevuld kan worden. Het college informeert de gemeenteraad over de implementatie van aangedragen besparingsideeën. Indien de door het college beoogde implementatie niet plaats kan vinden binnen de door de raad meegegeven kaders zal de raad gevraagd worden om aanvullend (investerings)krediet beschikbaar te stellen.
- Taakstelling WMO personeelsformatie MO
De verwachting is dat de taakstelling in 2017 zal worden gerealiseerd

Interne kerntakendiscussie

Naast de taakstelling vanuit de kerntakendiscussie is er binnen de begroting ook een taakstelling op de overheadkosten. Door een terugloop van projecten in de grondexploitatie en infrastructurele werken moet de kostentoekening worden verlaagd en daarmee de personeelskosten worden gereduceerd. Daaraan gekoppeld moeten ook de overheadkosten worden teruggebracht.

Hiernaast vinden wij dat de overhead van Leusden vergelijkbaar moet zijn met die van andere gemeenten. Dit heeft geleid tot het in 2015 opstarten van een interne kerntakendiscussie. Dit project heeft geleid tot een in vier jaar te bereiken reductie van 9 formatieplaatsen (€ 657.000) en overige overheadbudgetten (€ 156.000).

De openstaande taakstellingen (€ 455.000) worden hiermee ruimschoots ingevuld. Nu we ook in de overhead toewerken naar een slanke organisatie is het noodzakelijk de benodigde flexibiliteit in te bouwen voor de organisatie en een flexibele schil te hebben met een omvang die het mogelijk maakt om pieken op te kunnen vangen en ruimte te houden om ambitie waar te maken wanneer een ontwikkeling of extra inzet gewenst is. Het verschil tussen de taakstelling en gerealiseerde besparing houden we daarom in de begroting beschikbaar als flexibele schil en een reservering voor noodzakelijke investeringen (ICT), flexibel belonen, (om)scholing en een risicobuffer.

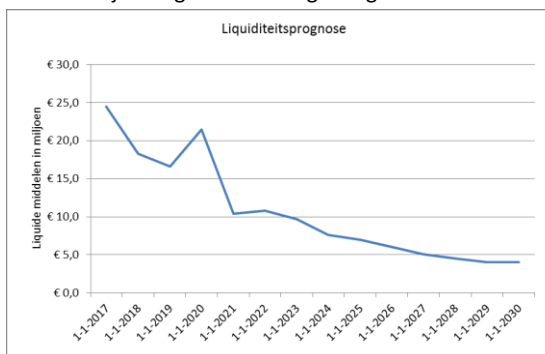
x € 1.000	2017	2018	2019	2020
Overheadtaakstelling	-344	-399	-454	-454
Interne Kerntakendiscussie				
- Formatie maatregelen	460	612	643	658
- Overheadbudgetten	156	156	156	156
Totaal Interne Kerntakendiscussie	616	768	799	814
Surplus t.b.v. flexibele schil/investeringen/belonen/risicobuffer	272	369	345	360
Realisatie Interne Kerntakendiscussie				
- Formatie maatregelen	177	177	177	177
- Overheadbudgetten	139	139	139	139
Totaal realisatie Interne Kerntakendiscussie	316	316	316	316
Totaal nog te realiseren Interne Kerntakendiscussie	300	452	483	498

Over de voortgang en de realisatie van de bezuinigingsmaatregelen wordt de raad twee maal per jaar geïnformeerd via de monitor bezuinigingsmaatregelen. Deze monitor wordt als bijlage opgenomen bij de Voorjaarsnota en de Najaarsnota.

Financiering en rente

Leusden heeft een sterke vermogenspositie. We beschikken over een ruim financieringsoverschot dat verplicht belegd is bij de schatkist. In 2015 is besloten om een langlopende geldlening aan te trekken voor de financiering van MFC Atria. Niet omdat we op dit moment een liquiditeitstekort hebben maar omdat de totale financieringsbehoefte over een periode van 15 jaar hoger ligt dan het financieringsoverschot. Dit in verband met de geplande investeringen in onder meer MFC's, een nieuw gemeentehuis en overige niet MFC-scholen. We hebben daarom besloten om financiering aan te trekken tegen gunstige rentecondities (1,7%) omdat de verwachting is dat op termijn de rente weer zal stijgen en toekomstige externe financiering tot hogere kosten zal leiden. We hebben nu financiële zekerheid voor een periode van 15 jaar tegen relatieve gunstige rentetarieven. De komende tijd wordt geïnvesteerd in de nieuwbouw van het gemeentehuis. Uit de actuele liquiditeitsprognose blijkt dat de investering van circa € 9 miljoen kan worden gefinancierd uit het financieringsoverschot. Voor het gemeentehuis hoeven we geen externe financiering aan te trekken.

Het vernieuwde BBV heeft gevolgen voor de renteposten in de begroting. Zeker is dat de renteverrekening tussen algemene dienst en grondbedrijf komt te vervallen (zie toelichting hiervoor). Onzekerheid is er nog over hoe om te gaan met de bespaarde rente (rente over reserves en voorzieningen) en de bepaling van de hoogte van de omslagrente (rente die middels de kapitaallasten wordt doorberekend over de investeringen). Er is veel onduidelijkheid over de rentenotitie die de commissie BBV heeft opgesteld waarin de stellige uitspraken en adviezen zijn opgenomen die gemeenten moeten overnemen. De commissie BBV heeft daarom besloten op een aantal punten nadere verduidelijking te bieden en de rentenotitie

pas met ingang van 2018 van toepassing te verklaren. Dit betekent ook dat wij de actualisering van ons rentebeleid hebben uitgesteld tot begin 2017.

Voor een toelichting op de renteposten in de begroting verwijzen wij naar de paragraaf financiering en het onderdeel treasury bij algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Reserves en voorzieningen

De reserves en voorzieningen zijn te beschouwen als het fundament voor de Leusdense financiële positie. Door onze reserves en voorzieningen zijn wij in staat om nieuwe beleidsvoornemens te realiseren en de infrastructuur in stand te houden (onderhoudsvoorzieningen). Daarnaast wordt een deel van het eigen vermogen ingezet om de begrotingspositie te verbeteren (rente over algemene en bestemmingsreserves). De stand van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2016 en de prognose in meerjarenperspectief is als volgt:

x € 1.000	begin boekjaar	2016	2017	2018	2019	2020
Reserve/voorziening						
Algemene Reserve						
-	Basisreserve	5.364	4.547	4.497	4.490	4.483
-	Toevoeging exploitatie	8.442	8.442	8.442	8.442	8.442
-	Flexibel inzetbaar	1.125	995	800	829	816
-	Middelen met aangewezen bestemming	3.198	3.004	2.958	3.040	3.121
Algemene reserve grondbedrijf		2.918	3.986	3.817	3.647	3.516
Reserve egalisatie dekking kapitaallasten		4.409	4.214	4.019	3.829	3.641
Reserve Sociaal Domein		1.510	1.165	995	1.031	1.108
Reserve grote infrastructurele projecten / bovenwijkse voorzieningen		5.516	4.326	726	-	-
Reserve rente starters- en duurzaamheidsleningen		779	774	769	764	759
Reserve vernieuwing en uitbreiding onderwijshuisvesting		1.474	1.818	1.963	1.938	1.939
Totaal reserves		34.735	33.271	28.986	28.010	27.825
Voorziening onderhoud infrastructuur		21.757	19.441	19.040	18.443	17.320
Voorziening diverse complexen grondbedrijf		2.932	2.932	2.932	2.932	2.932
Voorziening egalisatie reinigingsrechten		16	16	16	16	17
Voorziening arbeidsvoorwaarden gerelateerde verplichtingen		2.848	2.982	3.117	3.253	3.390
Totaal voorzieningen		27.553	25.371	25.105	24.644	23.659
Totaal reserves en voorzieningen		62.288	58.642	54.091	52.654	51.484

Uit het overzicht blijkt dat de totale vermogenspositie in meerjarenperspectief met € 10,8 miljoen afneemt. Onderstaand lichten wij de voornaamste mutaties toe:

Reserves

- **Algemene reserve; flexibel inzetbaar**
De afname van de reserve wordt veroorzaakt door diverse onttrekkingen op basis van verschillende besluiten. De afname wordt grotendeels veroorzaakt door de liquidatie van het recreatieschap, de voorbereidings- en uitvoering van het project "het beste idee van Leusden", herstel betonrot activiteitencentrum de Korf en een incidentele aanvulling op de ruimte voor nieuw beleid 2017.
- **Algemene reserve met aangewezen bestemming**
Op basis van diverse besluiten vinden onttrekkingen aan deze reserve plaats. Voornaamste verminderingen zijn: opstellen structuurvisie (€ 58.000), doorvoeren beleid omgevingswet (€ 95.000), en het oplossen van formatieve knelpunten (€ 50.000).
- **Algemene reserve grondbedrijf, basis**
In 2016 vindt er een toename plaats van € 1.338.000 die vooral wordt veroorzaakt door de winstneming in het project Tabaksteeg.
- **Reserve egalisatie kapitaallasten**
Investerings met een economisch nut dienen te worden geactiveerd. Dat wil zeggen dat er over moet worden afgeschreven waarbij de kapitaallasten in de exploitatie worden opgenomen. Het is echter wel toegestaan om tegenover de kapitaallast een dekking uit de reserve op te nemen. Op deze wijze kunnen investeringen met een economisch nut worden gedekt uit reserves. De daling van deze reserve in meerjarenperspectief loopt gelijk met de daling van de betreffende kapitaallasten.

- Reserve grote infrastructurele projecten/bovenwijkse voorzieningen
De reserve wordt de komende drie jaar afgebouwd vanwege de besteding van diverse, niet in de begroting opgenomen, bovenwijkse voorzieningen. In 2017 wordt voor € 2.800.000 een beroep op de reserve gedaan voor het 3^e spoor PON.

Voorzieningen

- Voorziening onderhoud infrastructuur
Het saldo binnen de voorziening onderhoud infrastructuur neemt de komende jaren af met € 4,4 miljoen. Voornaamste oorzaak daarvan is een toename van onderhoudskosten voor de gebouwen (o.a. zwembad en gemeentehuis) en een meer dan gemiddelde uitname voor wegenonderhoud in 2020.

Meerjarig Investeringsplan (MIP)

Alle vervangingsinvesteringen worden bijeengebracht op het Meerjarig Investeringsplan (MIP). In bijlage B is een overzicht opgenomen van het complete MIP, waarbij de investeringen per programma zijn weergegeven. In de tabel hierna geven wij een samenvatting van de geplande investeringen.

		(bedragen x € 1.000)							
		Investeringslasten				Structurele lasten			
	e/m/o *)	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
A1. Vervangingsinvest.	e	1.715	337	227	357	139	288	151	388
A2. Openbare verlichting	o	1.482	293	54	104	-	72	86	93
B1. Verkeer & vervoer	m	1.287	858	1.287	-	-	-	-	-
B2. Onderwijshuisvesting	e	13.800	-	-	5.170	-	420	417	595
B3. Realisatie tweede sporthal	e	3.373	-	-	-	-	118	117	116
C1. Groot onderhoud	o	2.419	3.193	4.122	5.085	-	-	-	-
C2. Sportterreinen	o	210	212	29	887	-	-	-	-
C3. GRP	e/o	687	329	125	131	-	-	-	-
D1. Grondexploitatie	e	611	578	127	127				
Grondverkoop		-4.769	-2.643	-1.455	-1.455				
Totaal		20.815	2.580	4.389	10.278				

*) e: = investeringen met economisch nut, m = investeringen met maatschappelijk nut, o = onderhoud van kapitaalgoederen

De onderdelen van het MIP lichten wij nader toe:

A.	Investeringsen die door middel van activering en afschrijving t.l.v. de exploitatie worden gebracht	A1.	Vervangingsinvesteringen, dit betreft geplande investeringen op basis van de diverse vervangingsplannen.
		A2.	Investeringen Openbare Verlichting, geplande investeringen conform het beleidsplan openbare verlichting
B.	Investeringsen die t.l.v. reserves worden gebracht	B1.	Investeringen uitvoeringsplan verkeer en vervoer (maatschappelijk nut), dekking uit reserve infrastructuur/ bovenwijkse voorzieningen, de genoemde bedragen zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde uitgavenprioritering binnen de reserve bovenwijkse voorzieningen.
		B2.	Onderwijshuisvesting, investering wordt hoofdzakelijk vanuit reserve onderwijshuisvesting bekostigd.
		B3.	Realisatie tweede sporthal, investering wordt deels geactiveerd en deels ten laste van de reserve gebracht.

C.	Investerings die t.l.v. voorzieningen worden gebracht (karakter: groot onderhoud en vervanging zonder levensduurverlenging)	C1.	Investerings IBOR, gebaseerd op meerjarige onderhoudsplannen voor wegen, water, groen en gebouwen dekking uit voorzieningen onderhoud infrastructuur op basis van inspecties worden de definitieve onderhoudsmaatregelen in jaarplannen verwerkt.
		C2.	Investerings onderhoudsplan sportterreinen, dekking uit voorziening onderhoud sportterreinen.
		C3.	Investerings Gemeentelijk Rioleringsplan, dekking uit egalisatievoorziening rioolbeheer.
D.	Investerings die t.l.v. de grondexploitatie worden gebracht	D1.	Investerings o.b.v. grondexploitatieopzetten, zoals grondaankoop en bouwrijp maken. Een negatief bedrag betekent grondverkoop.

Budgetautorisatie

Ter vereenvoudiging van de besluitvorming zijn de vervangingsinvesteringen van rubriek A voor de jaarschijf 2017 reeds functioneel in de primitieve begroting geraamd. Ditzelfde geldt voor de investeringen uit rubriek C. Hierbij wordt aangetekend dat het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) eens in de vijf jaar aan de raad ter vaststelling wordt voorgelegd. In het raadsvoorstel wordt inzicht gegeven in de ophanden zijnde investeringen in de komende planperiode. Voor investeringen uit de categorie B worden u afzonderlijke besluiten ter vaststelling voorgelegd. De in rubriek D genoemde investeringen zijn overeenkomstig de laatste door de raad vastgestelde actualisering van de grondexploitatie.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

Op grond van het Besluit Begroting en verantwoording (BBV) is een gemeente verplicht om afzonderlijk in te gaan op de zogenoemde 'jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume'. Bij deze arbeidsgerelateerde verplichtingen is het doorslaggevend of het verloop van de uitgaven gedurende een aantal begrotingsjaren - in de regel betreft dit de begrotingsperiode van vier jaar - gelijkmatig dan wel ongelijkmatig is. Bij een gelijkmatig verloop zoals bijvoorbeeld lonen, premies en vakantiegeld moeten de uitgaven in de begroting worden geraamd. Is er sprake van een sterke omvangwisseling in het uitgavenpatroon dan moeten de uitgaven ten laste van een voorziening worden gebracht. De kosten van voormalig personeel en wethouderspensionen worden gedekt uit voorzieningen omdat hier sprake is van een ongelijk volume. De hoogte van de voorzieningen (per 1 januari 2017 € 2.982.000) dient te zijn afgestemd op de achterliggende verplichtingen. Jaarlijks vindt er daarom een doorrekening plaats. Deze heeft laatstelijk plaatsgevonden bij het opstellen van de jaarrekening 2015. De eerstvolgende actualisering vindt plaats bij de Najaarsnota 2016.

Meerjarenbalans 2015-2020

Het vernieuwde BBV schrijft voor dat in de begroting een geprognosticeerde balans moet worden opgenomen. Met deze meerjarenbalans krijgt de raad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer de investeringen, reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

Hieronder is de meerjarenbalans 2015-2020 opgenomen. Het is de eerste keer dat we zo'n balans opstellen, en we benadrukken dat het voor de aangegeven begrotingsjaren een prognose is. In de balans zijn de belangrijkste ontwikkelingen verwerkt zoals we die op dit moment kennen. Door toekomstige besluitvorming en (financiële) dynamiek – die er nu eenmaal altijd is bij gemeenten – zullen de hieronder vermelde cijfers in werkelijkheid gaan afwijken. Dit maakt dat de meerjarenbalans een behoorlijke mate van onzekerheid in zich heeft. In de komende begrotingen zal de meerjarenbalans verder worden doorontwikkeld.

	Realisatie	Begroting					x € 1.000
	ultimo boekjaar	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ACTIVA							
Materiele vaste activa	18.779	34.842	45.464	43.733	38.180	47.189	
Financiële vaste activa	1.362	1.209	1.184	1.150	1.090	1.056	
Voorraden	19.857	11.764	7.874	4.545	2.214	4.709	
Liquide middelen	32.148	24.500	18.300	16.600	21.500	10.400	
Vlottende activa	6.077	6.660	6.315	6.285	5.640	6.087	
	78.223	78.975	79.137	72.313	68.624	69.441	

PASSIVA						
Reserves (eigen vermogen)	36.623	33.634	29.130	28.228	27.808	29.964
Voorzieningen	27.553	22.591	22.325	21.864	20.879	18.319
Langlopende schulden	6.006	5.765	5.525	5.285	5.045	4.805
Vlottende passiva	8.041	8.200	8.200	8.200	8.200	8.200
Nadere balansontwikkelingen		8.785	13.957	8.736	6.692	8.153
	78.223	78.975	79.137	72.313	68.624	69.441

De vaste activa zijn voor deze meerjarenbalans geactualiseerd met de (toekomstig) geplande grote investeringen zoals bekend waren ten tijde van het opstellen van deze begroting. Uit de cijfers blijkt dat in Leusden wordt geïnvesteerd: in MFC's, 2^e sporthal, het nieuwe gemeentehuis en ook de plannen voor huisvesting van niet-MFC scholen in 2020. De vaste activa laten de komende jaren dan ook een stijgende lijn zien en de liquide middelen nemen als gevolg hiervan af.

Over de periode 2015-2020 is een significante daling van de voorraad grond zichtbaar. Dit wordt veroorzaakt doordat gedurende deze periode de geprognosticeerde opbrengsten aanmerkelijk hoger zijn dan de geprognosticeerde lasten.

Door gewijzigde BBV richtlijnen zijn daarnaast de strategische gronden en passieve grondexploitaties (faciliterend) met ingang van 2016 gerubriceerd als respectievelijk materiele vaste activa en vorderingen in plaats van voorraad grond. Voor een deel veroorzaakt dit tevens de hoge afwijking van de voorraad grond tussen 2015 en 2016. Op grond van het BBV moet ook een deel van de voorzieningen van het grondbedrijf vanaf 2016 anders worden gerubriceerd op de balans. Het verloop van de reserves en voorzieningen is hiervoor al verder toegelicht. De post langlopende schulden betreft de lening die als projectfinanciering voor MFC Atria is aangetrokken en in 25 jaar wordt afgelost.

EMU-saldo

Het vernieuwde BBV schrijft ook voor dat gemeenten in de begroting een meerjarige berekening van het EMU-saldo opnemen. De berekening van het EMU-saldo vindt plaats op kasbasis, terwijl gemeenten sturen op een sluitende begrotingspositie volgens het stelsel van baten en lasten. De omrekening in de tabel hieronder is daardoor niet direct relevant voor de financiële sturing en kaderstelling door de raad.

Volgens het nieuwe BBV is het wel de bedoeling dat het gemeentelijk EMU-saldo gerelateerd wordt aan de individuele referentiewaarde die het Ministerie van BZK jaarlijks voor elke gemeente vaststelt. Hiermee wordt inzichtelijk welk aandeel de gemeente heeft in de toename of afname van het EMU-saldo. Voor 2016 heeft het Ministerie echter geen referentiewaarden voor de gemeenten vastgesteld. En ook voor 2017 was ten tijde van opstellen van deze begroting nog geen individuele referentiewaarde voor Leusden bekend. Eerst moeten er tussen het Rijk en de koepelorganisaties nog afspraken worden gemaakt over de EMU-tekortnorm voor 2017, en over de onderlinge verdeling van het tekort naar overheidslaag.

		x € 1.000				
		2016	2017	2018	2019	2020
1. (+)	Exploitatiesaldo voor toevoeging aan c.q. onttrekking aan reserves (zie BBV, artikel 17c)	-113	-204	7	59	171
2. (+)	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	1.491	1.760	1.971	1.955	1.898
3. (+)	Bruto dotaties aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	3.412	2.851	3.004	3.165	3.328
4. (-/-)	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	1.152	1.700	631	281	490
5. (+)	Baten uit bijdragen van andere overheden, EU en overigen die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht op de bij 4. bedoelde investeringen	94	373	0	0	0
6. (+)	Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa, voor zover niet op de exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0
7. (-/-)	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouwrijp, woonrijp maken e.d.	1.603	1.195	1.062	724	454
8. (+)	Bouwgrondexploitatie: verkoopopbrengsten van grond	2.226	6.128	4.677	6.974	1.358
9. (-/-)	Betalingen ten laste van de voorzieningen	3.514	2.629	3.471	4.153	5.972
10. (-/-)	Betalingen die niet via de exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	2.900	1.600	725	0	0
11 (-/-)	Boekwinst bij verkoop van deelnemingen en aandelen	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		-2.059	3.784	3.770	6.995	-161

De in de tabel met een plus (+) opgenomen posten verkleinen het EMU-tekort, die met een min (-/-) vergroten het tekort. Met een positief EMU-saldo van bijna € 3,8 miljoen in 2017 kan worden geconcludeerd dat de Leusdense begroting bijdraagt aan de verlaging van het EMU-tekort.